

گرایش به اعتیاد بر اساس تحریف‌های شناختی، ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان

فرانک موسوی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۰۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۱/۱۷

چکیده

گرایش به مواد مخدر به منزله وابستگی و عادت به مصرف ماده اعتیادآور است که خود موجب تسلیم شدن فرد به آن ماده شده و برای فرد پیامدهای روان‌شناختی و جسمانی بسیاری را به دنبال دارد. هدف این مطالعه بررسی ارائه مدل ساختاری گرایش به اعتیاد بر اساس تحریف‌های شناختی، ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه بود. روش پژوهش از نظر هدف بنیادی و از نظر شیوه اجراء، توصیفی از نوع همبستگی در حیطه روش معادلات ساختاری بوده است. جامعه آماری این مطالعه کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه در سال ۱۳۹۹ بودند که ز میان آن‌ها بر اساس فرمول کوکران تعداد ۲۳۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. روش نمونه‌گیری در دسترس بود. برای جمع‌آوری اطلاعات پژوهش از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. در بخش میدانی برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز پژوهش، از پرسشنامه‌های گرایش به مصرف مواد اعتیادآور آدرم و نیک‌منش (۱۳۹۰)، پنج عاملی شخصیت (NEO-FFI) و مقیاس تحریف‌های شناختی (ICDS) استفاده شد. برای تحلیل داده‌های پژوهش از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. نتایج نشان داد بین تحریف‌های شناختی و گرایش به اعتیاد رابطه وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد بین ویژگی‌های شخصیتی و گرایش به اعتیاد رابطه معنادار وجود دارد. نتایج دیگر نشان داد، بین فرسودگی تحصیلی و گرایش به اعتیاد رابطه معنادار وجود دارد.

واژگان کلیدی: گرایش به اعتیاد، تحریف‌های شناختی، ویژگی‌های شخصیتی، فرسودگی تحصیلی.

۱. دانشیار گروه مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول) frnkmosavi@yahoo.com

مقدمه

طی چند دهه گذشته پدیده اعتیاد و سوء مصرف مواد مخدر و گرایش به آن به دلایل گوناگون در سراسر جهان افزایش یافته است (کالدگ، استلر، اسچلینگ، گربر^۱، ۲۰۲۰). بیکاری، نابسامانی اوضاع اقتصادی، تنهایی، احساس بی‌پناهی، دوستان ناباب، فشارهای روحی- روانی، دسترسی آسان و مواردی از این دست از جمله علل و عوامل گرایش فرد به سوء مصرف مواد مخدر به شمار می‌آیند (رینوت، ویرز، ورشچور^۲، ۲۰۲۱).

صاحب‌نظران اعتیاد را نوعی پاسخ فیزیولوژیکی بدن به مصرف مستمر مواد اعتیادآور یا یک موضوع خاص می‌دانند که دو بُعد جسمانی و روانی انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (آپالکووا^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). بُعد جسمی اعتیاد همان پاسخ فیزیولوژیکی به دریافت مواد اعتیادآور و تأثیرات آن بر بدن است و بُعد روانی آن به احساس لذت، سرخوشی و تمرکز بعد از مصرف مواد اشاره دارد (میلر^۴ و همکاران، ۲۰۲۰). به عبارتی می‌توان از آن به نوعی وابستگی روانی و جسمی یاد کرد که بر دستگاه عصبی انسان اثر می‌گذارد و موجب اختلال در کارکرد فیزیولوژیکی او می‌شود (میلر و همکاران، ۲۰۲۰). طبق تخمین‌های مبتنی بر گزارش‌های سازمان ملل حدود ۱/۳ میلیون نفر از جمعیت ایران مشکل جدی سوء مصرف مواد مخدر دارند. شیوع این مسأله به ویژه در بین جوانان و نوجوانان اهمیت خاصی دارد، به طوری که بر اساس طرح شیوع‌شناسی مصرف مواد مخدر، در سال ۱۳۹۰ میزان مصرف مواد مخدر در گروه سنی ۱۵- ۱۹ سال، چیزی معادل ۱۳/۵۶ درصد کل جمعیت معتادان مواد مخدر در کل کشور بوده است (والادبیگی، لشکری، ۲۰۱۷). در این دوران بنا به اقتضای سن، فرد آماده امتحان تجارب گوناگون، خطرپذیری بالا، تفریح و حس ماجراجویانه است که این آمادگی می‌تواند او را در جهت منفی گرایش به رفتارهای ضد اجتماعی، افسردگی و هیجان خواهی سوق دهد و به میل به مصرف و نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر در آن‌ها منجر شود (مارکوویتز، ماروتی، کاست، سوزوکی^۵، ۲۰۲۰). اعتیاد به مصرف مواد مخدر جوانب گوناگون روانی، زیستی و اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، به طوری که علاوه بر زندگی فردی بار سنگینی را بر خانواده و جامعه تحمیل می‌کند (رای^۶ و همکاران، ۲۰۲۰).

به نظر می‌رسد بسیاری از افراد مبتلا به اختلال مصرف مواد، به‌ویژه جوانان قبل از شروع مصرف به دلیل مهارت‌های مقابله‌ای ضعیف بی‌ثباتی هیجانی و انتقادگری مداوم نسبت به جامعه و اولیای

¹ Colledge Sattler, Schilling, Gerber and Pühse

² Reinout, Wiersa and Verschure

³ Apalkova

⁴ Miller

⁵ Marcovitz, Maruti, Kast and Suzuki

⁶ Ray

امور به نحوی دارای آسیب‌پذیری شخصیتی برای ابتلا به این اختلال هستند (هان^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). از آن جا که اعتیاد یک بیماری روانی اجتماعی زیستی است تلاش شده تا به ویژگی‌های فردی مستعد کننده اختلال توجه شود. یکی از این ویژگی‌ها شخصیت فرد است (لودر^۲، ۲۰۲۰). شخصیت یک سازه روان‌شناختی است، هریک از رویکردهای روان‌شناختی، تعریف متفاوتی از آن ارائه کرده‌اند. از آن رو که شخصیت، به صفات یا گرایش‌هایی اطلاق می‌شود که به تفاوت‌های فردی در رفتار منجر می‌شود و در شرایط و موقعیت‌های گوناگون از ثبات و تداوم برخوردار است و در بسیاری از موقعیت‌های زندگی فردی و اجتماعی، تعیین‌کننده رفتارهای جاری و آتی افراد هستند (آنتولی و پسولی^۳، ۲۰۲۱). کلمه شخصیت در انگلیسی از واژه لاتین پرسونا اقتباس شده است. و در اصل اشاره به نقاب‌هایی دارد که توسط هنرپیشگان تئاتر در نمایش‌های یونان باستان به صورت زده می‌شد و در عین حال دربردارنده نقش آن نیز بوده است (جوناس، کونست، لفرینگهاوزن، اسکار و اوبیدی^۴، ۲۰۲۱). شخصیت یکی از ویژگی‌های مختلف انسانی است که می‌تواند به انسان‌ها کمک کند تا خود و دیگران را بهتر بشناسد، یعنی جنبه‌ای از حیات انسان که اجازه می‌دهد، پیش‌بینی کنیم که آدمی در اوضاع و احوال معین چه رفتاری را از خود نشان می‌دهد. در واقع شخصیت بیانگر آن دسته از ویژگی‌های افراد است که الگوی ثابت رفتاری آن‌ها را شکل می‌دهد (پانکوویچ^۵ و همکاران، ۲۰۲۱). برطبق اظهارات کیلمن و توماس تیپ شخصیتی می‌تواند پیش‌بینی کننده اولویت‌های سازمانی برای حل مسئله و تصمیم‌گیری باشد. شخصیت هسته مرکزی و نزدیک‌ترین متغیر در تصمیم‌گیری افراد است (آپالکووا^۶ و همکاران، ۲۰۲۰).

بر طبق نتایج مطالعات، مصرف مواد مخدر ممکن است پیامدهای جسمی و روانی زیادی را متحمل شود از جمله زمینه‌تحریفات شناختی را به وجود می‌آورد. انسان به دلایل مختلفی همچون ناکامی، باورهای ناکارآمد، شناخت‌های نامعقولانه و تحریف شده، لذت‌جوئی، هیجان‌طلبی، ضعف در بازشناسی حالت‌های هیجانی و مشکلات اجتماعی گرایش به مصرف مواد به را از خود نشان می‌دهند (دمبو، ون وین، ویدرشوفن^۷، ۲۰۲۰). اگرچه به عامل‌های اجتماعی در گرایش به مواد بسیار تأکید شده، اما مصرف و سوء مصرف مواد با فرآیندهای زیستی و روان‌شناختی نیز مرتبط است (چاد، استل، نیومن، اورک، کوئیل^۸، ۲۰۲۰). به علاوه در خصوص گرایش به اعتیاد، عوامل شناختی یکی

¹. Han

². Lodder

³. Anthony and Pelosi

⁴. Jonas, Kunst, Lefringhausen, Skaar and Obaidi

⁵. Jankovic

⁶. Apalkova

⁷. Dembo, van Veen and Widdershoven

⁸. Chad, Steela, Newmana, O'Rourke and Quayle

از حوزه‌های مورد توجه پژوهشگران است. در این بین بررسی و توجه به تحریف‌های شناختی اهمیت به‌سزایی دارند. چرا که طرح‌ها یا اعتقادات مهم یک فرد موضوع تحریف‌های شناختی هستند (اورلوسکی، تیتجن، بیشف، برانت، شولت، بیشف، بسر، تراشت^۱، ۲۰۲۰). تحریف‌های شناختی، مفاهیمی چندوجهی و پیچیده هستند. تحریف‌های شناختی سوگیری‌های منفی در تفکر هستند که اشخاص را در مقابل ابتلا به اختلالات روانی آسیب‌پذیر می‌سازند (اورلوسکی و همکاران، ۲۰۲۰). این سوگیری‌ها دارای ماهیتی تکراری، سرزنش‌آمیز و همراه با محتوای بسیار منفی هستند (چاد و همکاران، ۲۰۲۰). در مدل بک، تحریف‌های شناختی نتیجه برگشت به سامانه پردازش اطلاعات اولیه است که به وسیله تعامل متقابل عوامل شخصی با محیط فعال می‌شود. این فرایند برای هر کسی منحصر به فرد است. هر فردی دارای ویژگی‌های خاصی است که میزان آسیب‌پذیری وی را در مقابل پریشانی روانشناختی مشخص می‌کند. عواملی که بر آسیب‌پذیری تأثیر می‌گذارند، ساختار شخصیتی و عقاید اساسی فرد درباره خود و جهان هستند. این ساختار شناختی اساسی یا طرحواره‌ها در کودکی اولیه به عنوان پیامد تجارب شخصی فرد و تعامل با دیگر اشخاص مهم زندگی‌اش رشد می‌یابند (دمبو، ون وین، ویدرشوفن، ۲۰۲۰).

فرسودگی تحصیلی از جمله عوامل دیگری است که بر گرایش یا به عبارتی آمادگی دانشجویان به اعتیاد تأثیر می‌گذارد، استرس مزمن ایفای نقش فشار و محدودیت زمانی و فقدان منابع لازم برای انجام دادن وظایف و تکالیف محوله است که باعث می‌شود دانشجویان برای فرار از این فشار و محدودیت آمادگی لازم برای اعتیاد را داشته باشند. فرسودگی تحصیلی نیز حالتی از خستگی ذهنی و هیجانی است که حاصل استرس مزمن، گران‌باری نقش، فشار و محدودیت زمانی و فقدان منابع لازم برای انجام دادن وظایف و تکالیف محوله است. به عبارت دیگر فرسودگی تحصیلی در موقعیت‌های آموزشی به عنوان احساس خستگی به خاطر تقاضاها و الزامات تحصیلی (خستگی)، داشتن یک حس بدبینانه و بدون علاقه نسبت به مطالعه درسی (بی‌علاقگی)، و نیز احساس پیشرفت شخصی ضعیف در امور درسی و تحصیلی تعریف می‌شود (کواک، یانگ، بئک و بئک^۲، ۲۰۲۰). فرسودگی یک موضوع مهم پژوهشی در روان‌شناسی و رشته‌های مرتبط با آن در سه دهه گذشته بوده است. در ابتدا فرسودگی تنها در حیطه شغلی مطرح بود، اما در چند سال اخیر محققان آن را در حوزه تحصیلی نیز بررسی کرده‌اند. موقعیت‌های تحصیلی در واقع به عنوان محل کار دانشجویان و دانش‌آموزان است. افرادی که فرسودگی تحصیلی دارند معمولاً علائمی مثل بی‌اشتیاقی نسبت به مطالب درسی، ناتوانی در ادامه حضور مستمر در کلاس‌های درس، مشارکت کردن در فعالیت‌های

¹. Orlowski, Tietjen, Bischof, Brandt, Schulte, Bischof, Besser and Trachte

². Kwak, Young, Baek and Baek

کلاسی، احساس بی‌معنایی در فعالیتهای درسی و احساس ناتوانی در فراگیری مطالب درسی را تجربه می‌کنند. با توجه به مطالبی که گفته شد مشخص است که فرسودگی تحصیلی موجب افت تحصیلی می‌شود (هو، وانگ، ژی، ژانگ^۱، ۲۰۲۰). اشخاصی که دارای فرسودگی تحصیلی هستند، معمولاً علائمی مثل اشتیاق نداشتن نسبت به مطالب درسی، در کلاس‌های درسی ناتوانی در ادامه حضور مستمر، در فعالیتهای کلاسی نداشتن مشارکت، در فعالیتهای درسی داشتن احساس بی‌معنایی و ناتوانی در فراگیری مطالب درسی را تجربه خواهند کرد (ویسکریچ و دولوی^۲، ۲۰۱۸). در مطالعه‌ای پایدی^۳ (۲۰۱۹) نشان داد که افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند دچار فرسودگی و بی‌انگیزگی در حوزه‌های تحصیلی خواهند شد. در مطالعه‌ای دیگر مطرح کردند، مصرف مواد مخدر ذهن را تخریب کرده و گاهاً احساس‌هایی مثل تخریب شناختی در افراد اتفاق می‌افتد (لوی و بلات^۴، ۱۹۹۹؛ به نقل از نلسون، کرک، آنه و سرس^۵، ۲۰۱۹). مورارو و تورلیک^۶ (۲۰۱۹) در مطالعه دیگر نشان داده که با ویژگی‌های شخصیتی گرایش به اعتیاد مرتبط است و زمینه گرایش به اعتیاد را در برخی از خصلت‌های شخصیتی فراهم می‌کند. لذا این مطالعه به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که ارائه مدل ساختاری گرایش به اعتیاد بر اساس تحریف‌های شناختی، ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، چگونه است؟

روش

روش این مطالعه از نظر هدف بنیادی و از نظر شیوه‌ی اجراء توصیفی از همبستگی از نوع معادلات ساختاری است. جامعه آماری این مطالعه کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه بود که از میان آن‌ها تعداد ۲۳۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. روش نمونه‌گیری در دسترس بود.

پرسشنامه گرایش به مصرف مواد اعتیادآور

برای سنجش نمره گرایش به مصرف مواد اعتیادآور این مطالعه از ابزار ASP استفاده شده است. این پرسشنامه را آدرم و نیک‌منش (۱۳۹۷) ساخته‌اند. مقیاس تحت بررسی دارای ۱۶ سؤال بود که تک بعدی بوده و مؤلفه خاصی نداشته است. نمره‌گذاری پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت بوده است که

¹. Hu, Wang and Xie

². Weisskirch and Delevi

³. Paidéia

⁴. Levy and Belat

⁵. Nelson, Kirk, Ane and Serres

⁶. Muraru and Turliuc

در مجموع نمره‌های بالا در این مقیاس نشان‌دهنده سطح گرایش به مصرف ماده مخدر بالا و کسب نمره‌های پایین نشان‌دهنده سطح گرایش به مصرف ماده مخدر پایین است. برای بررسی پایایی و روایی این پرسشنامه، فرد طراحی‌کننده مقیاس آدرم و نیک‌منش (۱۳۹۷) با بهره‌گیری از روش آماری آلفای کرونباخ میزان پایایی این پرسشنامه را ۰/۷۸ به‌دست آوردند که این نمره نشان‌دهنده سطح پایایی قابل قبول بود. همین‌طور، برای بررسی میزان روایی پرسشنامه با استفاده از روش بازآزمایی روایی مطلوبی را گزارش کرده است. آندرسون^۱ (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای پایایی و روایی پرسشنامه را بررسی کرد و نتایج نشان داد آلفای کرونباخ پرسشنامه ۰/۷۸ به‌دست آمد و همین‌طور روایی پرسشنامه با روش محتوایی ۰/۷۲ حاصل شد.

پرسشنامه پنج عاملی شخصیت^۲ (NEO-FFI):

شکل کوتاهی از پرسشنامه تجدید نظر شده NEO است. این پرسشنامه ۶۰ جمله دارد که ۵ بعد شخصیت بهنجار را اندازه‌گیری می‌کند. این ۵ بعد عبارت هستند از: روان‌رنجوری، برون‌گرایی، گوشودگی به تجربه، سازش‌پذیری و وظیفه‌شناسی. پاسخنامه این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرتی (کاملاً مخالفم، مخالفم، بی‌تفاوت، موافقم و کاملاً موافقم) تنظیم شده است. نمره‌گذاری فرم کوتاه این پرسشنامه یعنی NEO-FFI در تمام مواد یکسان نیست. به این معنی که در نمره‌گذاری برخی از مواد فرم کوتاه پرسشنامه، به کاملاً مخالفم نمره ۴، مخالفم نمره ۳، بی‌تفاوت نمره ۲، موافقم نمره ۱ و کاملاً موافقم نمره ۰ تعلق می‌گیرد. در حالی که برخی دیگر از مواد این فرم کوتاه به صورت عکس حالت گفته شده نمره‌گذاری می‌شوند (گروسی فرشی، ۱۳۹۷). ضریب آلفای کرونباخ گزارش شده از طرف مک کری و کاستا (۲۰۰۲) با میانگین ۰/۸۱ بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۹ متغیر بوده است. حق شناس (۱۳۹۷) ضریب اعتبار بازآزمایی برای یک گروه نمونه ایرانی شامل ۲۰۸ دانشجو را با سه ماه فاصله زمانی به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۷۹، ۰/۸، ۰/۷۵، ۰/۸۳ به‌دست آورد. گروسی فرشی (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای پایایی و روایی پرسشنامه را بررسی کرد و نشان داد، در آزمون روایی همزمان این پرسشنامه با سه پرسشنامه ریخت‌مابرز بریگز، پرسشنامه شخصیتی مینه‌سوتا، و پرسشنامه تجدید نظر شده کالیفرنیا نیز رابطه بالایی مشاهده شده است. این یافته‌ها نشان‌دهنده روایی مناسب این پرسشنامه است و پایایی پرسشنامه را با آلفای کرونباخ ۰/۷۲ به‌دست آوردند.

^۱. Anderson

^۲. Neo-Five Factor Inventory

مقیاس تحریف‌های شناختی (ICDS)

هدف مقیاس تحریف‌های شناختی این است که تحریف‌های شناختی کلی را اندازه بگیرد که هر کسی در روابطش با دیگران نشان می‌دهد. این پرسشنامه ابتدا توسط حمام‌چی و بیوک اوز ترک (۲۰۱۸) تهیه و تنظیم شده و شامل ۱۹ سؤال با طیف لیکرت (کاملاً مخالفم = ۱، مخالفم = ۲، نظری ندارم = ۳، موافقم = ۴، و قویاً موافقم = ۵) است. یعنی کل گویه‌ها به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شود. نمره بالا در این مقیاس حاکی از تحریف‌های شناختی بالا و نمره پایین نشان‌دهنده تحریف‌های شناختی پایین است. دامنه نمرات کل پرسشنامه بین ۱۹ تا ۹۵ است. این مقیاس شدت تحریف‌های بین فردی و ابعاد آن یعنی طرد بین فردی، توقعات غیر واقع‌بینانه بین فردی و سوء تعبیر بین فردی را بررسی می‌کند. در مطالعه ادريس^۱ (۲۰۱۹) با بررسی روایی نشان داد که روایی این آزمون مطلوب بوده است (روایی سازه ۰/۶۲) و ضریب پایایی کل پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۱۶ به دست آمده است. این آزمون را در ایران بهاری (۱۳۹۷) ترجمه کرده، سپس بر روی ۶۰ نفر (مذکر و مؤنث) اجرا شد. ضریب پایایی کل پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمد.

پرسشنامه فرسودگی تحصیلی مسلس (MBI)

پرسشنامه فرسودگی تحصیلی مسلس (MBI) را شائوفلی و همکاران در سال ۲۰۰۲ ساخته‌اند. این پرسشنامه دارای ۱۵ گویه است که در یک طیف لیکرت ۷ درجه‌ای از هرگز تا همیشه نمره‌گذاری می‌شود. در این پرسشنامه در نهایت سه زیرمقیاس به دست می‌آید که عبارت‌اند از: خستگی هیجانی یا تحصیلی (۵ گویه)، بدبینی (۴ گویه) و فقدان کارایی یا ناکارآمدی (۶ گویه). روایی و پایایی این پرسشنامه در مطالعه چن و یین^۲ (۲۰۱۹) بررسی شد. آن‌ها بر اساس روش روایی محتوایی، روایی قابل قبولی برای این ابزار گزارش کردند و همچنین پایایی این پرسشنامه را با آلفای کرونباخ ۰/۷۸ گزارش کردند. در پژوهش هاشمی و همکاران (۱۳۹۷) نتایج به دست آمده درباره همسانی درونی کل مقیاس و عامل‌های آن بیان‌کننده پایایی مقبول مقیاس بود. همبستگی بین هر یک از ماده‌های مقیاس با نمره کل از ۰/۳۳ تا ۰/۷۵ متغیر و معنادار بود. همبستگی بین مقیاس فرسودگی تحصیلی و ابعاد آن با کیفیت تجارب یادگیری و خودکارآمدی معنادار بودند. با توجه به روایی و پایایی مقیاس فرسودگی تحصیلی می‌توان از این مقیاس برای سنجش فرسودگی تحصیلی استفاده کرد.

^۱. Edris

^۲. Chen and Yen

یافته‌ها

جدول ۱ شاخص‌های توصیفی و بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش را بر حسب زیرمقیاس‌های مربوطه نشان می‌دهد. با توجه به جدول مشاهده می‌شود که برای همه متغیرها مقادیر معناداری آزمون بیش‌تر از مقدار ۰/۰۵ است. بنابراین، مقادیر همه متغیرها از توزیع نرمال تبعیت می‌کنند.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی و بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش

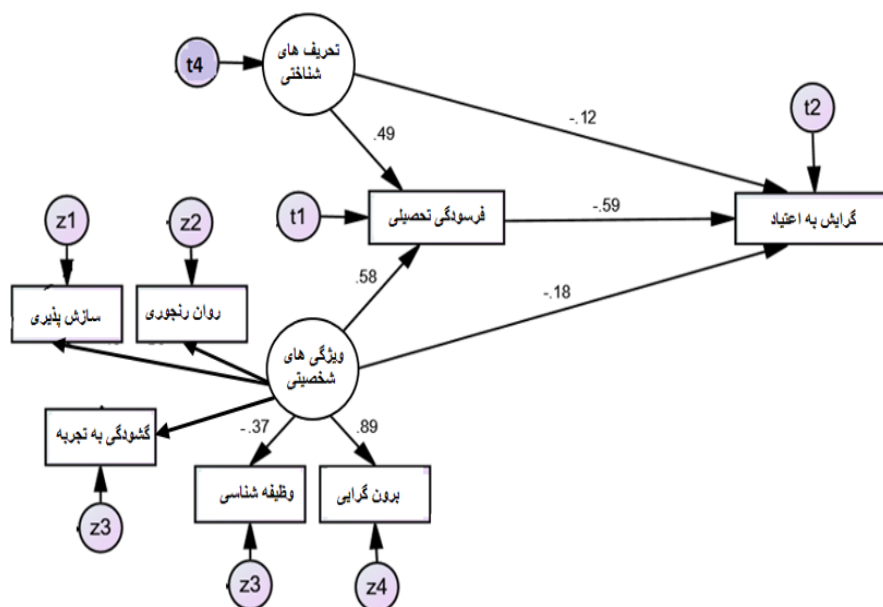
متغیر	زیر مقیاس	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	K-S	معنی داری
ویژگی‌های شخصیتی	روان‌رنجوری	۲۳۵	۱۵/۸۹	۲/۲۴۴	۰/۰۹۷	۰/۱۲۰
	سازش‌پذیری	۲۳۵	۱۰/۷۵	۲/۱۸۶	۰/۰۹۹	۰/۱۱۶
	وظیفه‌شناسی	۲۳۵	۷/۷۱	۲/۲۳۶	۰/۱۰۰	۰/۱۱۶
	برون‌گرایی	۲۳۵	۱۲/۱۵	۲/۴۲۷	۰/۰۶۴	۰/۲۰۰
	گشودگی به تجربه	۲۳۵	۱۲/۱۶	۲/۲۳۲	۰/۰۷۲	۰/۱۲۸
	نمره کلی	۲۳۵	۳/۷۴	۲/۶۸	۰/۰۸۸	۰/۱۵۴
	تحریف‌های شناختی	۲۳۵	۱۵/۷۹	۲/۲۲۳	۰/۰۹۲	۰/۱۲۸
	گرایش به اعتیاد	۲۳۵	۱۰/۷۵	۲/۱۲۷	۰/۰۹۱	۰/۱۱۱
	فرسودگی تحصیلی	۲۳۵	۳/۷۴	۲/۲۲	۰/۰۸۲	۰/۱۵۳

جدول ۲: معرفی شاخص‌های برازش مدل معادلات ساختاری و حد قابل قبول آن‌ها

شاخص	TLI	IFI	NFI	CFI	GFI	AGFI	RMR	CMIN/df	RMSEA
مقدار قابل قبول	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	$\geq 0/90$	-	< 3	$< 0/08$

با توجه به جدول ۲ در صورتی که مقادیر محاسبه شده برای شاخص‌های مورد ارزیابی مدل ساختاری اولیه، در حد قابل قبول باشد، برازش مدل تأیید می‌شود و در غیر این صورت می‌بایست مدل مجدد ارزیابی شود تا عامل بر هم زننده برازش مدل شناسایی و حذف یا اضافه شود. سپس مدل ساختاری اولیه مورد بازنگری قرار گرفته و اصلاحات لازم بر روی آن اعمال می‌شود تا زمانی که مدل هم از نظر مفهومی و هم از نظر شاخص‌های ارزیابی آماری مورد تأیید قرار بگیرد. در نهایت پس از تأیید مدل نهایی با استفاده از تحلیل مسیر روابط بین متغیرهای پژوهش ارزیابی می‌شود.

شکل ۱: مدل معادلات ساختاری پژوهش

جدول ۳: شاخص های برازش مدل ساختاری اولیه بر اساس مدل مفهومی پژوهش

شاخص	TLI	IFI	NFI	CFI	GFI	AGFI	RMR	CMIN/df	RMSEA
مقدار قابل قبول	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	≥ ۰/۹۰	-	< ۳	< ۰/۰۸
مقدار به دست آمده	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۸۶	۲/۰۲۷	۰/۰۶۶
وضعیت	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	عدم رد	-	عدم رد	عدم رد

شکل ۱ مدل ساختاری متغیرها بر اساس مدل مفهومی پژوهش را با برآورد ضرایب استاندارد و جدول ۳ مقادیر به دست آمده شاخص های برازش مدل را نشان می دهد. با توجه به جدول ۳ کلیه شاخص های مورد بررسی به منظور ارزیابی برازش مدل ساختاری پژوهش پذیرش شده اند. با توجه به این مطلب می توان بیان کرد که برازش این مدل تأیید شده است. بنابراین می توان بیان کرد که برازش مدل تحلیل ساختاری پژوهش حاضر به طور کلی در سطح مناسبی ارزیابی می شود. پس از برازش و تأیید مدل ساختاری بین متغیرهای پژوهش می توان مقدار همبستگی پیرسون و ضرایب رگرسیونی بین آن ها را نیز به دست آورد و فرضیه های پژوهش را بررسی کرد.

جدول ۴: اثرات مستقیم استاندارد و غیرمستقیم استاندارد متغیرهای مستقل بر متغیرهای ملاک

متغیر مستقل	متغیر وابسته	اثر استاندارد	معنی‌داری
ویژگی‌های شخصیتی	گرایش به اعتیاد	۰/۱۸	<۰/۰۱
تحریف‌های شناختی	گرایش به اعتیاد	۰/۱۲	<۰/۰۵
فرسودگی تحصیلی	گرایش به اعتیاد	۰/۵۹	<۰/۰۱

جدول ۴ مقادیر اثرات استاندارد شده بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. بر اساس این جدول می‌توان به بررسی فرضیه اصلی اقدام کرد. با توجه به مدل ساختاری پژوهش و جدول ۵ مشاهده می‌شود که می‌توان برای گرایش به اعتیاد بر اساس تحریف‌های شناختی، ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه، یک مدل ساختاری ارائه کرد که این مدل در سطح $P < 0/05$ معنادار هستند، لذا فرض صفر رد و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های پژوهش، بین گرایش به اعتیاد بر اساس تحریف‌های شناختی، ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه ارتباط معنادار وجود دارد. بر اساس یافته‌ها، مدلی ساختاری ارائه شد که در سطح $P < 0/05$ معنادار است. این نتایج با یافته‌های محرابیان و رحمانی (۱۳۹۶)، تعاونی، ناظم اکباتانی و حقانی (۱۳۹۰)، پاجادینه و همکاران (۲۰۲۰)، کروان، پیکت و جارت (۲۰۱۷)، آندرسون (۲۰۱۷) و سالمون (۲۰۱۷) همخوان بوده است. در تبیین نتایج باید گفت، سوءمصرف مواد از مهم‌ترین مشکلات عصر حاضر است که گستره‌ای جهانی پیدا کرده است. مصیبتی که میلیون‌ها زندگی را ویران و سرمایه‌های کلان ملی را صرف مبارزه یا جبران صدمات ناشی از آن می‌کند. هر روز بر شمار قربانیان مصرف مواد افزوده می‌شود و عوارض آن شامل اختلالات جسمی، روانی، خانوادگی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است که سلامت بشر را تهدید می‌کند. از آنجایی که بررسی واقع‌بینانه مصرف مواد حاکی از آن است که سوءمصرف مواد مخدر از قرن‌ها پیش وجود داشته است و به دنبال پیشرفت‌های علمی و افزایش سطح آگاهی مردم، همچنان در حال گسترش است و هر روز بر شمار مصرف‌کنندگان آن افزوده می‌شود. مشکل مصرف مواد مختص جامعه ما نیست، بلکه پدیده‌ای جهانی و معضل اصلی قرن ۲۱ محسوب می‌شود. در واقع، مصرف مواد در هزاره سوم به صورت یک معضل هولناک در آمده است. همان‌طور که بیان شد، تحریف‌های شناختی، فرسودگی تحصیلی و ویژگی‌های شخصیتی، تحت گرایش به اعتیاد تغییر یافته و تحت تأثیر قرار می‌گیرند.

محرابیان و رحمانی (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای بیان کردند، ارتباط مثبت و معناداری میان همه متغیرهای شناختی، هیجانی و حیطه‌های ناسازگار شخصیتی با شدت گرایش به اعتیاد نشان داد. همچنین تعاونی، ناظم اکباتانی و حقانی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای نشان دادند که عواملی مانند ویژگی شخصیتی و تحریف‌های شناختی با گرایش به اعتیاد ارتباط دارد. همین‌طور پاجادینه و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای دیگر رابطه اعتیاد و اختلال‌های خواب و تحریف شناختی را در زنان بررسی کردند. نتایج این مطالعه وجود این ارتباط را تأیید کرد. در پژوهشی دیگر، کروان، پیکت و جارت (۲۰۱۷) بیان کردند، تحریف شناختی یک متغیر میانجی بین اعتیاد و ویژگی‌های شخصیتی است. سالمون (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای نشان داد که گرایش به اعتیاد با تحریف‌های شناختی و ویژگی‌های شخصیتی رابطه دارد. همچنین آندرسون (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای نشان داد که اعتیاد با ویژگی‌های شخصیتی و تحریف‌های شناختی ارتباط دارد.

از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود کردن این پژوهش به دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه و همچنین عدم کنترل سایر عوامل مؤثر بر گرایش به اعتیاد مانند سبک‌های تربیت خانواده اشاره کرد.

بر اساس نتایج فرضیه اصلی مبنی بر ارائه مدل گرایش به اعتیاد بر اساس تحریف‌های شناختی، ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد واحد کرمانشاه، پیشنهادهای مطرح می‌شود:

۱) پیشنهاد می‌شود مراکز مشاوره، دانشجویان با گرایش به اعتیاد را شناسایی کرده و خدماتی را برای آگاهی آن‌ها همچون برگزاری نشست‌های تخصصی، کرسی‌های آزاد اندیشی و همایش داشته باشند.

۲) همچنین پیشنهاد می‌شود دانشجویان با گرایش به اعتیاد تحت مشاوره‌های گروهی مانند درمان شناختی رفتاری برای کاهش تحریف‌های شناختی قرار گیرند.

۳) پیشنهاد می‌شود دانشجویان مستعد به فرسودگی تحصیلی تحت مشاوره تحصیلی قرار داده شوند.

فهرست منابع

- محرابیان، سارا و رحمانی، صالح (۱۳۹۶). بررسی پیش‌بینی اعتیاد بر اساس تحریف‌های شناختی، هیجانی و صفات شخصیتی پیشنهادی. *یافته‌های اعتیاد در روان‌شناسی*، سال سوم، ۲۱-۱.
- Anderson, N. (2018). The Role of Attachment Styles on the Level of Marital Conflict. *Journal of Family Therapy*, 32(5): 46-65
- Anthony, J. Pelosi (2020). Matters arising from Whitfield, J.B., Landers, J.G., Martin, N.G. & Boyle, G. J. (2020). Validity of the Grossarth-Maticek and Eysenck personality-stress model of disease: An empirical prospective cohort study. *Personality and Individual Differences*, 170 (2021) 110464.
- Apalkovaa, Yulia., Marina, L., Butovskayaa, Todd, K. Shackelford and Bernhard, Fink (2020). Personality, aggression, sensation seeking, and hormonal responses to challenge in Russian alpinists and special operation forces. *Personality and Individual Differences*. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110238>.
- Chad M.S. Steela, Emily Newmana, Suzanne, O'Rourkea. and Ethel Quayle (2020). A systematic review of cognitive distortions in online child sexual exploitation material offenders. *Aggression and Violent Behavior*, 51 (2020) 101375.
- Colledge, Flora. Isabel Sattler, Hanna Schilling, Markus Gerber, Uwe Pühse, Marc Walter (2020). Mental disorders in individuals at risk for exercise addiction – A systematic review. *Addictive Behaviors Reports*, 12 (2020) 100314.
- Dembo, Justine., Sisco van Veen, Guy Widdershoven. (2020). The influence of cognitive distortions on decision-making capacity for physician aid in dying. *International Journal of Law and Psychiatry*, 72 (2020) 101627.
- Han Lva., Hui Taob., Yini Wangb., Zhenjuan Zhao., Guojie Liu., Ling Li., B Yub., Xueqin Ga. and Ping Lin. (2020). Impact of type D personality on major adverse cardiac events in patients undergoing percutaneous coronary intervention: The mediating role of cognitive appraisal and coping style. *Journal of Psychosomatic Research*, 136 (2020) 110192.
- Hu Z., H.Wang, J. Xie, et al. (2019). Burnout in ICU doctors and nurses in mainland China—A national cross-sectional study, *Journal of Critical Care*, <https://doi.org/10.1016/j.jcrc.2020.12.029>.
- Jankovic , M. . Sijtsemaa, J.J. Reitza, A.K. Masthoffb, E.D. Bogaerts S. (2020). Workplace violence, post-traumatic stress disorder symptoms, and Personality. *Personality and Individual Differences*, 168 (2021) 110410.
- Jonas, R. Kunst, Katharina Lefringhausen, Sara W. Skaar and Milan Obaidi (2020). Who adopts the culture of ethnic minority groups? A personality perspective on majority-group members' acculturation. *International Journal of Intercultural Relations*, 81 (2021) 20–28.
- Kirwan, Pickett. and Jarrett, (2017). Investigating cognitive distortion as a moderator between addiction and personality traits. *Procedia economics and finance*, 31,21-32.

- Kwak Eun-Jung, Young-A Ji, Seung-Ho Baek and Yoo Sang Baek (2020). High levels of burnout and depression in a population of senior dental students in a school of dentistry in Korea. *Journal of Dental Sciences*,(2021) 16, 65e70.
- Lodder, Paul. (2020). Modeling synergy: How to assess a Type D personality effect. *Journal of Psychosomatic Research*,132 (2020) 109990.
- Miller, Mark., Julian, Kiversteinb and Erik, Rietvel(2020). Embodying addiction: A predictive processing account. *Brain and Cognition*,138 (2020) 105495.
- Marcovitz, D.E, Maruti, S., Kast, K.A., Suzuki, J. (2020). The Use of Therapeutic Metaphor on an Addiction Consult Service, *Psychosomatics* doi: <https://doi.org/10.1016/j.psych.2020.09.003>.
- Mehrabian, S. and Rahmani, S. (1396). Investigation of addiction prediction based on cognitive, emotional and personality traits. *Findings of Addiction in Psychology*, Year 3, 21-1.
- Muraru, A. A. and Turliuc, M. N. (2019). Family-of-origin, romantic attachment, and marital adjustment: A path analysis model. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 33, 90-94.
- Nelson, J.A., Kirk, A.M., Ane, P. and Serres, S.A.(2018). Religious and spiritual values and moral commitment in marriage: Untapped resources in couples counseling? *Journal of Counseling and Values*, 55(3): 228-246.
- Orlowski, S., Tietjen, E. Bischof, A. Brandt, D. Schulte, L. Bischof, G. Besser, A. B, Trachte and Rumpf, H.-J (2020). The association of cognitive distortions and the type of gambling in problematic and disordered gambling. *Addictive Behaviors*,108 (2020) 106445.
- Pajediene, E. (2020). Investigating the relationship between addiction and sleep disorders and cognitive distortion in women. *Procedia economics and finance*, 41-23.
- Paidéia, P. (2019). Marital quality and attachment: The mediator role of conflict resolution styles. Universidad Federal do Rio Grande do Sul, Porto Alegre-RS, Brazil.
- Reinout, W. Wiersa, Paul Verschure (2021). Curing the broken brain model of addiction: Neurorehabilitation from a systems perspective. *Addictive Behaviors*,112 (2021) 106602.
- Ray, Vani, Mindy, R. Waite, Frank, C. Spexarth, R.Ph., Sandra Korman, M.S. Susan Berget, M.S.N., R.N., Soumya Kodali, M.D., David Kress, M.D., Neil Guenther, M.D. Vishnubhakta S. Murthy, M. (2020). *Addiction Management in Hospitalized Patients With Intravenous Drug Use–Associated Infective Endocarditis*. Academy of Consultation-Liaison Psychiatry. Published by Elsevier Inc. 2020.
- Salmon, H. (2017). Investigating the relationship between addiction tendency and cognitive distortions and personality traits. *Procedia economics and finance*, 31(2019) 134-139.
- Weisskirch, R. S. and Delevi, R. (2018). Attachment style and conflict resolution skills predicting technology use in relationship dissolution. *Computers in Human Behavior*, 29(6): 2530-2534.

http://hpsbjournal.iauctb.ac.ir/article_680995.html

A study of the relationship between the tendency toward drug addiction and the cognitive distortion, personality traits and academic burnout of the university students

Faranak Mousavi¹

Submission Date: 2021- 01- 23   Acceptance Date: 2021- 04-06

Abstract

Tendency toward using drugs is defined as a kind of desire and dependency to use narcotics as the result of which the individual surrenders himself to that desire leading him to certain physical and psychological consequences. The purpose of this study is to present a structural model of drug addiction based on cognitive distortion, personality traits and academic exhaustion of the students of Kermanshah Azad University. As far as the structural models and implementation methods are concerned, the research methodology is defined as a descriptive one based on the correlation of the equations. The statistical population of this research includes the total number of the students of Azad University of Kermanshal branch in the academic year of 1399 – 1400 (2020 -2021), 235 of whom were selected as the sample group based on Cochran's formula. The sampling method was available.

To collect research data, both library and field study methods were used. In the section of the field study for data gathering questionnaires on the tendency to use addictive substances of Adram and Nikmanesh (2021), five personality factors (NEO-FFI) and the Cognitive distortion scale were used. SPSS software was used to analyze research data. The results showed that there is a relationship between cognitive distortion and the tendency toward drug addiction. The results also demonstrate that there exists a relationship between personality traits and addiction tendency. Other results also showed that there is a significant relationship between academic burnout and tendency toward drug addiction.

Keywords: Tendency toward drug addiction, cognitive distortion, personality traits, academic burnout

---

¹. Associate Professor, Department of Educational Management, Faculty of Literature and Humanities, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah Iran. (Corresponding Author) frnkmosavi@yahoo.com